

УДК 007 : 304 : 070

Ігнатенко А.І.

студ. гр. СН-312м НУ «Запорізька політехніка»

ХАРАКТЕРИСТИКА ЖАНРУ ЕСЕЮ У ПУБЛІЦИСТИЦІ ОКСАНИ ЗАБУЖКО

Попри п'ятсотрічний вік існування і також наявність цілої низки досліджень із теорії та практики функціонування жанру, есей так і не отримав загальноприйнятого визначення. «Есей, – зазначає І. Михайлин, – жанр, у якому вільно, не обов'язково вичерпно, але виразно індивідуально трактується певна подія, явище, проблема чи тема, а публіцистична суб'єктивність сягає апогею» [2, 383]. Ефект жанрової свободи створюється відсутністю жорстких композиційно-мовленнєвих схем (вільна композиція).

Визначальні ознаки публікацій у цьому жанрі: підвищена суб'єктивність автора, його роздуми (іноді парадоксальні) як предмет презентації, афористичність, іронічність, фрагментарність, асоціативність, подекуди відкритість фіналу, опора на культурний контекст, брак задекларованих висновків, провокування читача до розмірковувань на певну тему. С. В. Шебеліст справедливо вважає, що есей є «відкритою формою для контактів з іншими журналістськими жанрами», розглядає авторську колонку як жанровий різновид есею [3]). Сучасна українська есеїстика демонструє синкретичність цього жанру, який може вбирати в себе ознаки нарису, рецензії, статті, інтерв'ю, життєвої історії. І навпаки більшість художньо-публіцистичних жанрів можуть мати ознаки есею.

Існують наступні види есеїв: есей-колонка (газетна колонка, подана в есеїстичній формі, так звана «колумністика»), есей-пояснення, есей-стаття,

есей-лист (есей, написаний в епістолярній формі), есей-журнал (щось середнє між есеєм і щоденником мандрів). Також останнім часом дослідники виокремлюють есей-переконавання, есей-роздум, есей-розповідь, есей-розмову, есей-монолог, есей-діалог і есей як комбінацію попередніх видів.

Інтерес до жанру есею посилюється в часи певних зламів, бо відзначається сильним авторським струменем, акумулює гострий соціальний зміст. Коло проблем, охоплених в есеях, дуже широке – культурні, моральні, соціально-політичні аспекти сьогодення. Глибокий філософський аналіз у поєднанні з пристрасним, особистісно-людським ставленням до того, що відбувається тут і зараз, робить публіцистичні тексти цікавими для читача.

Оксана Забужко – найвпливовіша українська письменниця та публіцистка. Один із найцікавіших есеїв авторки – «What makes you smile when you are tired» («Любов – це те, від чого всміхаєшся, коли стомився»), який розміщено у збірці «100 тисяч слів про любов, включаючи вигук» (Харків, 2013). Авторка намагається відповісти на питання, що таке любов. Відповідь на це питання шукали майже всі філософи, письменники, музиканти, художники на протязі багатьох століть. Українську публіцистку турбує те, що кількість людей, які не вміють і не хочуть любити, збільшується кожного дня. Це, на її погляд, «цивілізаційна криза» [1, 99], яку дві тисячі років тому вважали «ознаками кінця світу». Оксана Забужко апелює до тексту Біблії: «*«І через розріст беззаконства любов багатьох охолоне»*. Автор, який це написав, мав на ймення Матвій. А твір, що вийшов із-під його пера – мікст мемуару й біографії, – отримав назву «Євангеліє». Розділ 24, стих 12» [1, 99].

Авторка розповідає про письменника, який не знав, що таке кохання, про матерів, які не люблять своїх дітей, про подружні пари, «чиє співжиття теж скріплене аж ніяк не любов'ю» [1, 100]. Людей, не здатних любити вона називає «погашеними». Тобто такими, що не випромінюють світла, позитивної енергії. Відчутна здивованість авторки, яка звикла сприймати любов «як норму, як повітря, яким дихають усі» [1, 103], тим, як можна жити в безлюбному вакуумі, нікого й нічого не люблячи: «Це має бути збіса втомно. І від того старіють. Від того зношуються – після сорока суто біологічної енергії на таке хронічне безлюбне борювання зі світом дедалі відчутніше бракує, а брати тої енергії «погашеним» нема звідки» [1, 101].

У тексті есею О. Забужко неодноразово згадує та цитує свої прозаїчні та віршовані твори, називає персонажів, згадує факти авторської біографії. Вона справедливо робить висновок: «все життя пишу про світ, у якому «холоне любов». Про її *глобальне убування...*» [1, 99] (*виділено О. Забужко*). Наприклад, «Польові дослідження з українського сексу» – «книжка про світ, із якого щезає любов» [1, 102].

Аналізуючи любовні перипетії свого роману «Музей покинутих секретів», письменниця висловлює риторичне запитання, яке одночасно і є відповіддю: «Зрештою, що ж і є любов, як не втрата себе?..» [1, 110]. З її точки зору, це почуття не повинно бути егоїстичним: «... любов – то зовсім не реакція, не «відповідь» на те, що нам подобається. Не «спершу будь таким, як я хочу», а тоді я тебе полюблю. Ні, «спершу, будь ласкав, – люби сам. Все всередині нас – або воно є, або немає» [1, 109].

Варті уваги міркування О. Забужко про те, що таке любов для письменника. Вочевидь, це любов не тільки до своїх рідних, близьких людей, а й любов до читачів, до людей і світу загалом. Саме тому слушним є висновок авторки: «писати – це значить любити» [1, 107].

О Забужко звертається і до біблійного сюжету, нагадуючи читачеві, що Ісус Христос дві тисячі років тому мовив про жінку, котру неслило ціле місто: «Численні гріхи її прощені, бо багато вона полюбила» (Лука, 7:47)» [цит. за : 1, 112]. Публіцистка розповідає, що в США проводили опитування серед малюків щодо змісту поняття «любов», «найліпшу – найточнішу й найуніверсальнішу — дефініцію любові дав, уже в наш час, чотирилітній автор на ім'я Террі... «Love is what makes you smile when you are tired». Тобто, «любов – це те, від чого всміхаєшся, коли стомився» [1, 113]. Автор есею вважає, що Христу б сподобалось те, що хлопчик сказав про любов: «Дуже можливо, що тієї хвилини, як ти це казав, Він – усміхнувся» [1, 113].

Таким чином, есеї Оксани Забужко характеризуються динамізмом оповіді, невимушеною манерою викладу, авторською відкритістю, суб'єктивністю, експресивністю і образністю, за допомогою яких передаються враження та міркування авторки. У цьому матеріалі наявні елементи глибокого аналізу, узагальнень, порівнянь, можна говорити про філософічність, інтелектуалізм авторки, її апелювання до власного письменницького досвіду, досвіду інших письменників (інтертекстуальність), що дає підстави побачити риси статті, які поєднуються з рисами есею.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Забужко О. What makes you smile when you are tired. *100 тисяч слів про любов, включаючи вигук.* Упорядн. С. Г. Васильєв. Харків : Фоліо, 2013. С. 98-113.
2. Михайлин І. Л. Основи журналістики. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 496 с.
3. Шебеліст С. Авторська колонка як жанровий різновид есею. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка : Філологічні науки.* Кам'янець-Подільський : Буйницький, 2008. Вип. 17. С. 36–38.